

Література

1. Болотнова Н. С. Филологический анализ текста : учеб. пособие / Н. С. Болотнова. – 4-е изд. – М. : Флинта: Наука, 2009. – 520 с.
2. Журавлева Л. С. Обучение чтению (на материале художественных текстов) / Л. С. Журавлева, М. Д. Зиновьева. – М. : Рус. яз., 1988. – 152 с.
3. Кузь Г. Спецкурс «Методика викладання української мови як іноземної» у системі комплексної навчально-методичної підготовки викладача української мови / Г. Кузь // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 6. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 57-63.
4. Кулибина Н. В. Методика лингвострановедческой работы над художественным текстом / Н. В. Кулибина. – М. : Рус. яз., 1987. – 143 с.
5. Маргітич К. Навчання української мови в початкових класах угорськомовних загальноосвітніх навчальних закладів Закарпаття / К. Маргітич. – Українська мова у світі: збірник матеріалів II Міжнар. науково-практ. конф., 8-9 листопада 2012 р. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 132-139.
6. Матрон Е. Д. Художественное произведение на уроках иностранного языка / Е. Д. Матрон. – М. : Флинта: Наука, 2002. – 296 с.
7. Новицька Л. Проблеми викладання української мови як іноземної / Л. Новицька. – Українська мова у світі: збірник матеріалів II Міжнар. науково-практ. конф., 8-9 листопада 2012 р. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 173-178.
8. Сокіл Б. Концепція підготовки фахівців для викладання української мови в іншомовній аудиторії / Б. Сокіл, З. Мацюк. – Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 1. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – С. 6-12.
9. Черниченко С. Вивчення української мови у школах з угорською мовою навчання / С. Черниченко, Є. Барань. – Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 8. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 72-78.
10. Швець Г. Д. Читаймо українською: Навчальний посібник з української мови для іноземних студентів / Г. Д. Швець, Ю. О. Торчинська, А. О. Літвінчук / За ред. Г. Д. Швець. – К. : Фенікс, 2012. – 112 с.

Анотація

У статті схарактеризовано структуру курсу «Художній текст у системі навчання української мови як іноземної». Окреслено мету, завдання, зміст дисципліни, методичний алгоритм навчання системи роботи з художнім текстом в іншомовній аудиторії.

Аннотация

В статье охарактеризована структура курса «Художественный текст в системе обучения украинскому языку как иностранному». Описаны цель, задачи, содержание дисциплины, методический алгоритм обучения системе работы с художественным текстом в иноязычной аудитории.

Summary

The article describes the structure of the course «Literary text in the system of teaching Ukrainian as a foreign language». It determines the goal, tasks, content of the discipline, methodology algorithm for teaching the system of the work with a literary text in a foreign audience.

Ключові слова: художній текст, українська мова як іноземна, читацька компетенція, комунікативна компетенція.

Ключевые слова: художественный текст, украинский язык как иностранный, читательская компетенция, коммуникативная компетенция.

Key words: literary text, Ukrainian as a foreign language, reading competence, communicative competence.

Подано до редакції 22.04.2013.

УДК : 371.212 : 159 ; 923 : 81' 246.2 = 161.2 = 111

© 2013

Шеремет О.В.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ КУЛЬТУРНО-МОВЛЕННЕВОГО ШОКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОЇ ДВОВОМНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Модернізація мовної освіти в умовах полілінгвального середовища передбачає виділення пріоритетних цілей і завдань. Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти (2011) вивчення англійської мови стає обов'язковим вже з першого класу. Цей факт підкреслює необхідність озброєння працюючих і майбутніх вчителів системою методичних прийомів навчання іноземній мові. Принципово важливим у цій системі, на наш погляд, є врахування мовного досвіду учнів, врахування мови навчання і викладання, а також врахування соціального замовлення суспільства, тобто бажання великої кількості батьків навчати дітей іноземній мові з раннього віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В українській лінгводидактиці недостатньо розроблена методика навчання англійській мові на початковому етапі з огляду на умови російсько-української двомовності. Це пов'язано з тим, що Програма для початкової школи і Державний стандарт початкової загальної освіти передбачали початок вивчення англійської мови на середньому

етапі (5 клас). На даний час пріоритетним стало завдання запобігання та подолання культурно-мовленнєвого шоку (КРШ) при знайомстві з іншомовною орфоепічною системою.

У першу чергу, КРШ – це явище, що викликається істотними розбіжностями в орфоепічних (акустичній і артикуляційній), фонетичних (звуки «далекої» і «ближньої» груп) системах контактуючих мов. Аксиоматичним в психолого-педагогічній і науково-методичній літературі є той факт, що вивчення другої, неблизькоспорідненої мови повинне починатися з формування вимовної компетентності. Вона, відповідно, передбачає знайомство й опанування акустичними й артикуляційними ознаками звуків мови, що вивчається.

Успішне формування вимовної культури, на наш погляд, можливе у тому випадку, якщо кінцевим освітнім результатом вивчення англійської мови на початковому етапі бачитиметься становлення функціонального українсько-англійського білінгвізма. Необхідність становлення і розвитку орфоепічних навичок у методиці викладання іноземної (другої) мови на початковому етапі навчання науково обгрунтована в працях таких методистів і лінгводидактів, як В.Вайнрайх, М.С.Вашуленко, А.М.Гвоздев, Р.Р.Девлетов, Е.І.Нагневська, Н.А.Пашковська, Е.І.Пассов, А.А.Реформатського, О.Н.Хорошковської та ін. Проте, ця проблема в умовах синхронного вивчення декількох мов і формування полілінгвізму не є досить дослідженою, особливо не розглянуті роль, функції і можливості зіставних орфоепічних вправ в аспекті подолання культурно-мовленнєвого шоку, хоча цей термін зустрічається у наукових роботах таких учених, як І.С.Просвіріна, Г.Ю.Богданович та ін.

Формування цілей статті... Мета нашої статті полягає в описі культурно-мовленнєвого шоку і пропозиції ефективних методичних прийомів його попередження і подолання в умовах формування функціонального українсько-англійського білінгвалізму.

Виклад основного матеріалу дослідження... Перш за все, звернемося до дослідження феномену КРШ. Аналіз психологічної, методичної, культурологічної літератури показав, що поняття «культурного» і «мовленнєвого» шоку часто розмежовуються. Так, у культурологічній інтерпретації Ю.П.Тен феноменом культурного шоку є емоційний або фізичний дискомфорт, дезорієнтація індивіда, викликана попаданням до іншого культурного середовища, зіткненням з іншою культурою, незнайомим місцем [7, с. 56].

Нейтралізацію даного явища культуролог І.Ю.Голуб бачить у становленні «бікультурності», коли індивід стає здатним нормально функціонувати і в старій, і в новій культурі без яких-небудь елементів агресії. Ми б додали до цієї думки і формування «білінгвальності» функціонального типу [2, с. 42].

Досліджуючи психологічні і методичні механізми подолання КРШ в іншомовній аудиторії, І.С.Просвіріна вказувала на одну з причин, що полягає, в першу чергу, у «відсутності навичок аудіювання, які тісно пов'язані з засвоєнням іншомовної фонетичної системи» [4].

Під мовним шоком в «Українсько-російському словнику термінів міжкультурної комунікації» розуміється психологічно негативний стан, який виявляється у відчутті безсилля, депресії або роздратування учасника (-ків) міжмовної комунікації і є результатом нерозуміння або несприйняття окремих звуків, слів мови, що вивчається, або культури в цілому. Суть даного явища – конфлікт лінгвістичних норм мов, що вивчаються поряд з рідною [1, с. 256].

Узагальнюючи вищесказане, ми можемо дати наступне визначення культурно-мовленнєвому шоку: це стан психологічного дискомфорту і напруги, що виникає у свідомості того, хто вчиться при знайомстві та опануванні відмінних вимовних норм рідної мови, та мови, що вивчається.

У ході дослідження даної проблеми експериментальним шляхом ми встановили, що запобігання явищу КРШ та його подолання, вихованню комунікативної культури учнів, розширенню його лінгвістичного кругозору, формуванню поняття про діалог культур, норми мовної поведінки в умовах полікультурного і багатомовного середовища сприяє зіставне вивчення орфоепічних систем англійської, української і російської мов. Формування вимовних навичок досягається при використанні системи візуальних зіставних вправ, під якими ми розуміємо навчальні дії, що виконуються на уроці в умовах взаємопов'язаного вивчення контактуючих мов за допомогою наочного використання візуальних зіставних бі- і трілінгвальних таблиць (ВЗТ).

Результати нашого дослідження дозволили стверджувати, що попередження інтерферуючого впливу при вивченні англійської мови, а також нейтралізація КРШ відбувається через усвідомлення учніми відмінностей у акустико-артикуляційних характеристиках звуків, що співвивчаються і формування кінестетичних відчуттів при вимові нових фонем. Ефективність роботи зі ВЗТ полягає у тому, що кінцевим результатом їх вживання стає формування акустичної і артикуляційної компетентностей учнів [8, с. 95].

Лінгводидактичним обгрунтуванням використання ВЗТ є реалізація методичних принципів розвитку когнітивно-пізнавальної діяльності молодших школярів, а також принципу полісенсорного розвитку, що вимагає активізації різних аналізаторів (слухового, зорового, кінестетичного, рухового) у процесі вивчення англійського звуку на бі- і трілінгвальній основі [5, с. 23]. Лінгвістичними передумовами ефективності вживання ВЗТ є наявність у фонетичних системах української і англійської мов звуків «далекої» та «ближньої» груп. Засвоєння звуків «далекої» групи проковує у вимові учня негативну інтерференцію.

Система орфоепічної роботи зі співвивчення звуків різносистемних мов передбачає виконання пропедевтичних, тренувальних і контрольних зіставних вправ, що вимагає від учителя дотримання певної послідовності дій.

До пропедевтичних вправ відноситься робота з візуальними зіставними таблицями і виконання артикуляційної гімнастики. Розглянемо це на прикладі вивчення і засвоєння англійського звуку [tʃ], фонетичні і артикуляційні ознаки якого зіставляються з українським звуком [ч]. Порівняльне вивчення акустичних ознак звуків неродинних мов здійснюється з опорою на табл. 1.

Таблиця 1

Фонетичні ознаки звуків [tʃ] - [ч'] - [ч]

Фонетичні ознаки / Звуки, що зіставляються	За участю шуму	За місцем утворення	За способом утворення шуму	За наявністю / відсутністю пом'якшення	За участю голосу
Англійський звук [tʃ]	зімкнено-щільний	Пе-редньо-язиковий	Аффриката	твердий: bench [bentʃ] – лавка, cheese [tʃi:z] – сир	Глухий
Український звук [ч]	шумний	Передньо-язиковий	Аффриката	твердий (має пом'якшену пару [ч']): чорний – [чорний], чітко [ч'іткь]	Глухий

Після роботи з таблицею пропонуються питання, спрямовані на формування і розвиток уміння учня знаходити загальні і відмінні акустичні ознаки звуків (за місцем утворення, за способом утворення, за наявністю / відсутністю пом'якшення), що зіставляються. Зазначимо, що важливою методичною умовою успішної роботи з візуальними зіставними таблицями є пояснення вчителя, що володіє вимовними нормами англійської і української мов на належному рівні.

Засвоєння особливостей вимови при навчанні англійського, українського (російського) звуків відбувається через демонстрацію схем сагітальних розрізів і опис роботи органів мовленнєвого апарату. Оскільки в даному випадку утворення звуків української і англійської мов вимагає окремого опису, представимо у табл.2. характеристики артикуляції звуків, які співвивчаються в наступній ВЗТ. При роботі з даними таблицями учневі дається установка спочатку прочитати, як утворюється англійський звук, потім – український. Після цього вчитель звертає увагу учнів на схожість і відмінності при утворенні звуків, вони вчать, використовуючи схеми сагітальних розрізів органів мовленнєвого апарату, описувати артикуляцію губ, язика, щелепів та ін. Услід за прочитанням і виявленням загального і розбіжного пропонуються питання, приведені після таблиці [6, с. 54].

У контексті подолання КРШ доцільним стає проведення артикуляційної гімнастики, що включає вправи для губ і язика. Методична доцільність артикуляційної гімнастики полягає у тому, що вона готує відповідні органи мовлення і сприяє виробленню вміння спостерігати за роботою губ, зубів, язика під час вимови нового звуку, що вчиться.

Так, при постановці звуків [tʃ] - [ч] використовуються такі вправи:

а) Вправа для губ.

Годиннички.

Відкрий рот. Розтягни губи у посмішці. Кінчиком вузького язика під рахунок вчителя поперемінно тягнися до куточків рота.

б) Вправа для язика.

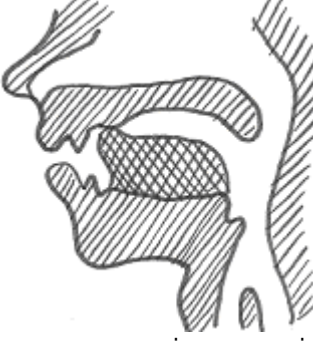
Змійка.

Відкрий широко рот. Вузький кінчик язика сильно висувай і прибирай углуб рота.

Другий тип зіставних вправ – тренувальні. Вони включають: 1) завдання на розвиток фонемного слуху (Послухай звуку. Підніми картку, коли почуєш звук [tʃ]); 2) завдань на імітацію (Послухай і повтори склади і слова. Чітко вимовляй звук [tʃ]); 3) завдань, направлених на вироблення умінь порівнювати, зіставляти звучання, артикуляцію звуків, що зіставляються, з метою виявлення загальних і відмінних ознак (Вимов чітко англійський звук [tʃ] у словах і порівняй його звучання з російським [ч'] / українським [ч] звуком:); 4) завдань, направлених на формування вміння використовувати навчальний переклад (Прочитай і переклади російською / українською мовою слова. З'єднай переклад стрілками з малюнками. Чітко вимов звук [tʃ]) [6, С.53-58].

Істотною характеристикою даних вправ є те, що становлення навичок вимови здійснюється на мовному матеріалі за лінгводидактичною схемою «звук» – «буква» – «склад» – «слово» – «словосполучення» – «речення» – «текст».

Артикуляційна характеристика звуків [tʃ] - [ч] - [ч]

Робота органів мовлення при утворенні англійського звуку [tʃ]	Робота органів мовлення при утворенні українського звуку [ч]
 <p>1) губи злегка відкриті, висунуті вперед та закруглені; зуби зближуються, між ними залишається лише вузька щілина; 2) кінчик язика і його передня частина торкається альвеол; 3) середня частина язика трішки піднята до твердого піднебіння; 4) повітряний струмінь з шумом проходить через щілину, яка утворюється після м'якого розімкнення перешкоди; 5) голосові зв'язки не вибрують; ПОЗНАЧАЄТЬСЯ сполученням букв ch: chock [tʃɔk] – клин; speech [spi:tʃ] – мовлення. ВИИНЯТОК: с + h = [k]: mechanic [me'kænik] – механік.</p>	 <p>1) губи злегка висунуті вперед і закруглені; зуби зближуються, між ними залишається лише вузька щілина; 2) кінчик язика і його передня частина торкається альвеол; 3) бокові краї язика притиснуті до верхніх зубів, середня частина його спинки піднімається до твердого піднебіння; 4) повітряний струмінь з силою проходить крізь вузьку щілину між альвеолами і передньою частиною язика (на початку артикуляції); 5) голосові зв'язки не напружені: червень – [червеин'], чітко – [чі'ткь]</p>

Виконання учнями контрольних зіставних вправ спрямоване на виявлення ступені засвоєння фонетичних і орфоепічних характеристик звуку, що вивчається, і якості його засвоєння. До даної групи ми включили зіставні вправи на: 1) знання і вміння учнів визначати і описувати артикуляцію англійського і українського звуків (Обери і познач (А – англійський, У – український звук) малюнок, на якому зображена артикуляція англійського звуку [tʃ], а на якому – українського звуку [ч]); 2) відпрацювання нормованої вимови вивчених англійських звуків (на рівні виразу, речення). Пропонуються, наприклад, такі завдання: “Користуючись перекладеними тобою словами з попередньої вправи, прочитай і переклади речення”. Методично важливим є виявлення вміння використовувати отримані знання у власній мовленнєвій діяльності учня (Наведи власні приклади звучання і утворення англійського звуку [tʃ]: а) у складах; б) у словах; у) у реченні).

Висновки... Знайомство з істотними відмінностями у орфоепічних системах звуків, які вивчаються, зіткнення певного філологічного досвіду у мовній свідомості учня і знайомство з вимовними нормами мови, що вивчається провокує виникнення КРШ. В умовах функціонального білінгвалізму на ранньому етапі навчання англійській мові розв'язання даної проблеми нам бачиться у використанні системи візуальних зіставних вправ як ефективного засобу попередження і нейтралізації цього явища.

Література

1. Бацевич Ф.С. Українсько-російський словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С.Бацевич, Г.Ю.Богданович // Українсько-руський словарь терминов межкультурной коммуникации. – Сімферополь ; [Саки] : Підприємство "Фенікс", 2011. – 284 с.
2. Голуб. І. Ю. Використання явища культурного шоку для формування соціокультурної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови / І. Ю. Голуб // Інозем. мови. – 2011. – № 1. – С. 40-43.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. [Постанова КМУ № 462. Чинний від 20.04.11 року]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-p>
4. Просвирина І.С. Обучение фонетике русского языка [Електронний ресурс] / І.С.Просвирина. – Режим доступу : <http://proceedings.usu.ru>
5. Ростоцька М. Концепція підручників з англійської мови для учнів 1 – 4 класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови / М. Ростоцька, О.Карп'юк // Іноземні мови в сучасній школі. – 2012. – № 1. – С. 22-25.

6. Система работы по формированию произносительных навыков английской речи в условиях русско-украинского билингвизма / Девлетов Р.Р., Шеремет О.В. – Симферополь : Оджакъ, 2012. – 132 с.
7. Тен. Ю.П. Культурология и межкультурная коммуникация / Тен Ю.П. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 328 с.
8. Шеремет О.В. Лингводидактическое обеспечение уроков английского языка в условиях модернизации школьного языкового образования в билингвальной среде / О.В. Шеремет // «Теоретическая и дидактическая филология: достояния, проблемы, перспективы развития». – Переяслав-Хмельницкий, 2012. – С. 93-96.

Анотація

Стаття присвячена проблемі навчально-методичного забезпечення роботи вчителів з попередження та нейтралізації культурно-мовленнєвого шоку учнів при співвизченні орфоепічних систем англійської, російської та української мов в умовах тісного контактування.

Аннотация

Статья посвящена проблеме учебно-методического обеспечения работы учителей по предупреждению и нейтрализации культурно-речевого шока обучаемых при соизучении орфоэпических систем английского, русского и украинского языков в условиях тесного контактирования.

Summary

The article is devoted to the problem of supporting of studying-and-methodical learning during the English, Russian and Ukrainian language contacting. The aspect of cultural and speech shock prevention and neutralization is also considered in this work.

Ключові слова: культурно-мовленнєвий шок, функціональна двомовність, вимовні навички, білінгвальні візуальні зіставні таблиці, зіставні вправи.

Ключевые слова: культурно-речевой шок, функциональное двуязычие, произносительные навыки, билингвальные визуальные сопоставительные таблицы, сопоставительные упражнения.

Key words: cultural and speech shock, functional bilingualism, the pronunciation skills, bilingual visual comparable tables, comparative exercises.

Подано до редакції 18.04.2013.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, доц.Девлетовим Р.Р.

УДК 371.314.046.14:811.512.19

© 2013

Яева Н.М.

ЭТАПЫ И МЕТОДЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ КРЫМСКОТАТАРСКОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ ПЯТЫХ КЛАССОВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Разрабатывая методику развития крымскотатарской диалогической речи учащихся пятых классов, нами были определены этапы и методы экспериментальной методики обучения, которые основывались на совокупности коммуникативных ситуаций, характеризующихся однотипностью речевого побуждения, отношений между собеседниками и обстановки.

Виклад основного матеріалу дослідження... Поскольку языковые знания и умения являются первоосновой речевых, содержание языкового материала отобранного для развития диалогической речи было организовано таким образом, чтобы его усвоение тесно связывалось с задачами развития диалогической речи.

В процессе построения экспериментальной методики были определены этапы формирования диалогической речи, а также языковые и речевые упражнения которые соответствовали каждому этапу обучения и были направлены на формирование умений и навыков речевой деятельности, которыми должны овладеть учащиеся учащихся пятых классов:

- ориентироваться в ситуации общения, которая определяет речевое поведение (кому – о ком – что – зачем – что именно – как создать (слушать));
- различать диалоги, относящиеся к персональной, образовательной и социально-бытовой сферам общения;
- ставить (осознавать) коммуникативные задачи (сообщить, узнать, согласиться, отказать, попросить поздравить, предложить, пригласить и др.);
- использовать этикетные формулы обращения, приветствия и т.д.;
- воспроизводить в лицах готовые диалоги;
- составлять и разыгрывать диалоги, учитывая определенную ситуацию, соблюдая правила общения (с опорой на вспомогательные материалы и самостоятельно);
- оценивать содержательность диалога, правильность и уместность использования языковых и неязыковых средств.

Учебной программой [1] и учебником по крымскотатарскому языку для 5 класса определялось содержание языкового материала (35 часов на протяжении учебного года, из них 10 часов на контрольные работы, фактически остается 25 часов) [3].